

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis Universa, Complectens Omnia Morum Præcepta, Et Principia Decisionis Omnium Conscientiæ Casuum, Suis Quæque Momentis Stabilita

Ad usum Parochorum, & Confessariorum

Continens Tractatus De Virtutibus Moralibus, De Justitia Et Jure Et De
Contractibus

Antoine, Paul-Gabriel

Ingolstadii, MDCCXXXIII.

VD18 90392159

Cap. III. De Mutuo, & usurâ.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40993

fingit se habere aliquem conditionem, seu qualitatem, quæ requiritur, ut quis admittatur gratis in aliquod Collegium, vel Hospitale, vel ut accipiat aliquod pium legatum. Item qui fingit se pauperem, ut recipiatur gratis in seminarium fundatum pro pauperibus alendis: nam adest dolus & error circa causam finalem, & conditionem, qua non posita nulla est intentio donandi, nec ullum jus nascitur.

2. Qui accipit aliquid ob causam fictam. 3. Qui se fingit pauperem, tenetur accepta titulo elemosynæ restituere, vel donatori, quia adhuc illius sunt, nam non fuit voluntas dandi nisi vero pauperi; vel pauperibus, quia dum non constat donatorem revocasse voluntatem, censetur perseverare in priori voluntate dandi pauperi: unde tunc ejus voluntatem exequitur.

Secus, si error sit solum circa causam impulsivam, quæ nempe tantum movet ad faciendum, vel dandum promptius, facilius, non autem movet ad dandum simpliciter; quia eâ sublatâ adhuc est voluntas dandi: ut si Petro verè pauperi, sed simulanti pietatem des elemosynam principaliter ob paupertatem.

CAPUT III.

De Mutuo, & Usurâ.

Q. I. Quid est Mutuum, seu Mutuatio?

Resp. Est contractus, quo res numero, pon-

pondere, vel mensura constans traditur eo animo, ut statim fiat accipientis, cum obligatione reddendi similem in specie, & bonitate, post lapsum temporis, ex l. 2. ff. de rebus credit. & instit. lib. 3. tit. 15:

Dicitur 1. *Res numero, &c.* ut sunt pecunia, frumentum, vinum, oleum: nam materia mutui sunt res, quæ in iure dicuntur functionem recipere; hoc est, quarum una potest fungi vice alterius, ut vinum vini, pecunia pecunia, & sic substitui pro alia, ex l. cit. 2. *traditur*: quia mutuum traditione perficitur. 3. *Ut statim fiat, &c.* nam per mutuum dominium rei transfertur: unde ex instit. cit. *Mutuum appellatum est, quia ita à me tibi datur, ut ex meo tuum fiat.* Quare mutuarius sub suo periculo tenet rem mutuam, sed omnes fructus ex ea percepti ad eum pertinent; nam res perit, & fructificat Domino. Hinc mutuum differt à commodato, locato, &c. 4. *Cum obligatione, &c.* per hoc differt à donatione. 5. *Reddendi similem, &c.* per hoc differt à permutatione, in qua res unius speciei datur pro re alterius speciei, v. g. frumentum pro vino. 6. *Post lapsum temporis.* nam est intrinsecum mutuo, ut non statim reddi debeat, alioqui esset inutile mutuuario, & per hoc differt à cambio, ubi pro monetâ aureâ statim redditur argentea ejusdem valoris.

Q. 2. *Quenam sunt obligationes mutuatoris,
& mutuatarii?*

Resp. I. Mutuator tenetur 1. Monere mutuatarium de vitio rei, si quod sit: alioqui tenebitur de damno, cum ei causam dederit. 2. Non repetere mutuum ante tempus præfinitum. Quod si non sit constitutum, non potest repeti, nisi post aliquod tempus iudicio prudentis assignabile, spectatis, circumstantiis, & fine, ob quem datur, quamvis teneatur ante recipere. 3. Non plus exigere, quam valeat res mutuata: nam mutuum est contractus essentialiter gratuitus, & alioqui esset iniustitia, & usura.

Resp. II. Mutuatarius, ut patet ex natura mutui tenetur 1. Reddere mutuum tempore statuto: quod si non sit constitutus terminus, quando mutuans rationabiliter repetet. 2. Si ex culpa sua non reddat tempore debito, tenetur compensare mutuanti damnum inde secutum, & lucrum cessans, cum sit illius causa iniusta; nisi ex eo quod mutuans tunc non repetierit mutuum, prudenter iudicet terminum prorogasse. 3. Tenetur de omni casu fortuito, ita ut non liberetur, nisi cum mutuator mutuum re ipsa acceperit vel per se ipsum, vel per alium à se designatum: quia tunc res semper manet mutuatarii, & sic ei perit. 4. Tenetur reddere rem ejusdem speciei, & bonitatis; nec sufficit si solvat ejus pretium, nisi alter

alter sponte consentiat, mutuuum enim eadem bonitate quâ datum est, eodemque genere reddi debet, l. 3. ff. *de reb. cred.* neque enim mutuuum est venditio aut permutatio.

Q. 3. *In qua specie, & bonitate res mutuata reddi debet?*

Resp. Seclusa speciali conventionem iusta non potest exigere pecunia eadem in specie physica, sed solum eadem in valore, quem habuit tempore mutui, sive interim valor monetæ auctus fuerit, sive imminutus, saltem si tempore mutui hæc mutatio non fuit prævisa, nec spectata. Ita communiter Theologi teste De Lugo: nam cum in pecunia per se spectetur solum valor extrinsecus, non entitas physica, & ex usu constat speciem monetæ potissimum desumi ex valore, non ex materia, reddendo valorem, quem habuit tempore mutui, tantum reddis, quantum accepisti. In aliis vero rebus, in quibus per se spectatur & intenditur rei entitas, restitui debet in eadem specie physica, v. g. triticum pro tritico, & quidem in eadem mensura, sive pretium eius crescat, sive decrescat, quando tempore mutui hæc mutatio non prævidetur, nec ad eam attenditur: quia cum in iis rebus entitas, & bonitas intrinseca spectatur, reddendo eandem mensuram ejusdem speciei physicæ, & bonitatis intrinsecæ, tantum redditur, quantum acceptum est, & sic servatur æqualitas. Aliud est de moneta, dum
ejus

ejus valor accrevit; quia in ea æqualitas valoris non substantiæ spectatur.

Q. 4. *An licet pacisci de reddenda re mutuata in eadem mensura, & quantitate, vel pecuniâ in eadem specie physica?*

Resp. I. Si sit dubium utrum res tempore restitutionis valitura sit pluris, aut minoris, licet pacisci, ut reddatur par mensura rei æquæ in se bonæ, & eam suo tempore accipere, quamvis interim pretium ejus valde creverit, ex cap. ult. *de usur.* quia tunc par est contrahentium conditio, & servatur æqualitas: nam erga utrumque est æqualis spes lucri, & æquale periculum damni. Idcirco licet etiam exigere tot in specie physica nummos, quot dati sunt, sive valor mutetur, sive non, quando utrumque est æquæ probabile.

Resp. II. Si certum vel probabilius sit rem tempore solutionis plus valituram, quam modo, vel valorem monetæ augendum, non licet exigere parem mensuram, vel parem numerum nummorum, sed solum eam mensuram, quæ tunc exæquabit valorem præsentem rei mutuata, vel pretium æquale monetæ mutuata. Ita Lessius, De Lugo, Salas, & alii multi. Quia alioqui exigeretur ultra id, quod æquivalet rei mutuata; quod est usura: res enim tempore solutionis pluris valebit, quam eo quo traditur. Hinc si sex modii tritici nunc

valeant duodecim aureis, non licet totidem exigere, si tempore solutionis valituri sint quindecim.

Excipe nisi statuisses rem, vel monetam tuam usque ad illud tempus servare; nam tunc licet pacisci, ut moneta in eadem specie physica, vel res mutuata cum eo incremento reddatur, deducta æstimatione laboris, periculi, & sumptûs, in eare usque ad illud tempus servanda; nam tunc id exigitur ratione lucri cessantis.

Q. 5. An Filius-familias, qui sub patria potestate constitutus mutuum accepit ab alio pecuniam sine consensu patris, tenetur eam restituere post mortem Patris?

Resp. Juxta multos, imò communem sententiam teste Lessio non tenetur, etiam in conscientia, si eam in ludis, comotationibus, aut aliis rebus inutilibus consumpsit, & non putabatur esse sui juris: quia jure civili nempe senatusconsulto Macedoniano in Gallia vigente, tollitur omnis obligatio etiam naturalis ex tali mutuo: nam hoc in odium, ac pœnam sic mutantium, & ob bonum commune, nempe ad tollendam occasionem multorum malorum, ac scelerum fuit statutum à Rep. seu principe habente dominium altum in bona subditorum relatè ad bonum commune. Et alioqui lex non

non assequeretur finem suum, nec satis provi-
sum esset securitati parentum, & aliis incom-
modis, ac criminibus ex illis mutuis sequi na-
tis. Unde huic privilegio Filius familias re-
nunciare non potest, quia non in ejus favorem
præcisè, sed præcipuè parentum, & ad aver-
tenda gravia mala concessum est. Nec hoc
mutuum confirmari potest juramento, cum
sit in detrimentum tertii, & boni publici. Et
jurans potest saltem petere relaxationem jura-
menti, quâ obtenta ad nihil tenebitur. Idem
dic si Filio familias merces fuerunt venditæ
credito, vel aliæ res mutuò datæ in fraudem le-
gis, ut scilicet ex illis venditis pecuniam com-
pararet, l. 3. ff. ad senat. consul. maced.

Q. 6. Quid est usura, & quotuplex?

Resp. I. Usura latè sumpta est quodlibet lu-
crum sive licitum, sive illicitum, vel fructus ex
aliqua re perceptus. Strictè sumpta, ut hîc
sumitur, est lucrum temporale præcisè ratione
mutui perceptum, vel quasitum: sive lucrum
immediatè ex mutuo proveniens, aut inten-
tum.

Dicitur I. *Lucrum temporale*, id est, pecu-
nia, vel quidlibet pretio æstimabile; nam (ut
ait S. Thom. 2. 2. q. 78. a. 2.) *Secundùm Phi-
losophum omne illud pro pecunia habetur, cujus
pretium potest pecuniâ mensurari.* Hinc non est
usura mutuare ad acquirendam amicitiam

alterius : quia hæc non est pretio æstimabilis.

2. *Ratione mutui*, sive expressi, ac formalis, sive virtualis, ac impliciti. Unde lucrum aliunde proveniens potest esse injustum, nec tamen usurarium, ut excessus justipreni ex re vendita. Econtra quidquid pretio æstimabile ultra sortem reddendam, sive ante, sive post mutuum datum, exigitur, vel accipitur tanquam ex mutuo debitum, usura est. Mutuo tamen gratis dato, si quid sponte, ac liberaliter offeratur, id mutuans licite accipit, non quasi exigens nec quasi ex aliqua obligatione tacita, vel expressa, sed sicut gratuitum donum: quia etiam antequam pecuniam mutuasset, licite poterat aliquod donum gratis accipere: nec pejoris conditionis efficitur per hoc, quod mutuavit. ait S. Thom. q. 78. a. 2. sed in praxi non licet aliquid accipere à pauperibus, & rarò ab aliis licet: quia rarò donant sponte, ac liberaliter; sed plerumque dant solùm, vel ad ulteriorem dilationem solutionis obtinendam, vel ex metu, ne aliàs mutuum deinceps recusetur.

Resp. II. Usura multiplex est, scilicet realis, mentalis, aperta, & palliata. Realis est ea, quæ in mutuo deducitur in pactum sive expressum, sive implicitum: ut cum mutuans expressè, vel implicitè declarat se velle, aut expectare aliquid suprà sortem. Mentalis est, cum quis mutuat ex intentione aliquod lucrum ex mutuo percipiendi, talem intentionem non significans

ficans ei, cui mutuatur, licet eam exterius exequatur sed occultè, & præcisè mutuando. Unde usura alio sensu dicitur mentalis, quàm alia peccata dicantur mentalia; hæc enim sic vocantur, quamdiu actu externo non consummantur: at usura dicitur mentalis, quatenus nullum pactum supponit, quamvis datione mutui, & receptione lucri exterius impleatur; sola enim voluntas percipiendi lucrum ex mutuo, si mutuum non detur, est usura purè mentalis.

Usura aperta est ea, quæ percipitur ex mutuo explicito cum pacto expresso lucri. Palliata seu implicita est ea, quæ provenit ex mutuo implicito ac virtuali, latente sub alio contractu, v. g. venditionis, depositi, &c. Qui tamen sit, vel includat virtualiter mutuum. Unde est vera usura, sed velata aliquo prætextu: ut si deponas apud Titium aliquid in pondere, numero, vel mensura consistens, data ei facultate utendi, & ad libitum disponendi, cum pacto ut pro usu aliquid ultra capitale solvat: nam tunc est re ipsa mutuum, l. 9. ff. de rebus credit. & sic lucrum inde proveniens est usura.

Q. 7. An & quo jure usura est prohibita?

Resp. Quælibet usura omni jure prohibita est. Et r. quidem Jure divino positivo Ezech. 18. ubi Deus de dante ad usuram, & amplius

Ff 3

acci-

accipiente ait: *non vivet, cum universa haec detestanda fecerit, morte morietur.* ex Psal. 14. *quis habitabit in tabernaculo tuo... qui pecuniam suam non dedit ad usuram.* quem locum de praecepto explicat, Conc. Nie. 1. c. 17. & Luc. 6. *Mutuum date nihil inde sperantes.* Equidem (ut notat S. Thom.) mutuum dare potest esse interdum consilium; sed lucrum ex mutuo non quarere semper est praeceptum; sicut in illo, Ps. 75. *vovete, & reddite Domino Deo vestro.* Prius verbum continet consilium, posterius verò praeceptum. Quare Conc. Gener. Later. 2. cap. 13. ait usuram divinis legibus in veteri, & novo testamento prohibitam esse. Idem docet Conc. Gener. Later. 3. cap. 25. & Conc. Gener. Vienn. c. *ex gravi.* sic definit: *Si quis in illum errorem inciderit, ut pertinaciter affirmare praesumat; exercere usuras non esse peccatum, decernimus, eum velut Hereticum puniendum.*

2. Jure divino naturali, ut docet communis sententia Doctorum: nam recta ratio dicit esse illicitum, & contra Justitiam commutativam, in contractu, ubi servanda est aequalitas, plus exigere, vel accipere vi illius, quam valeat res quae datur: nam in hoc est inaequalitas, ideòque injustitia. At aliquid supra sortem, seu rem mutuò datam accipere ratione mutui, est plus accipere, quam valeat res data, ut patet: nam sors reddenda, iam est aequalis valoris cum re mutuata. Unde ipsi Ethnici solo
lumine

lumine naturali norunt usuræ malitiam, ut Plato, Aristot. Cicero, Cato, Plutarchus, &c. Adde quòd ex S. Thom. 1. 2. q. 108. a. 1. & 2. & ex consensu Theologorum omnia præcepta divinæ Legis Evangelicæ sunt juris naturalis, præter præcepta de Sacramentis, & de fide.

3. Jure Canonico, ut patet ex toto titulo de usuris, & ex pœnis contra usurarios statutis.

Obj. 1. Deus permisit Judæis, ut usuras acciperent ab extraneis, Deut. 23. *Non sceneraberis fratri tuo ad usuram, sed alieno.*

Resp. Deus non permisit usuram propriè dictam nempe lucrum ratione mutui proveniens; sed ad summum ut supremus bonorum omnium Dominus occasione mutui Judæis concessit dominium rei additæ forti, sicut tradidit illis vasa Ægyptiorum. Unde Judæi auctarium non vi mutui, sed vi donationis divinæ accipiebant. Porro hanc concessionem multi restingunt ad illos alienigenas, quibuscum Judæi justum bellum gerebant.

Dixi, *Ad summum*: quia S. Thom. 2. 2. q. 78. a. 1. ad 2. docet, id non fuisse eis concessum, ut licitum, sed duntaxat toleratum ad majus malum vitandum, ne scilicet à Judæis Deum colentibus usuras acciperent propter avaritiam, cui dediti erant.

Obj. 2. Montes pietatis, qui sunt cumulus pecuniarum publica auctoritate institutus ad mutuandum pauperibus, approbati sunt à

Conc. Later. 5. & tamen in illis aliquid exigitur supra sortem.

Resp. Illud auctarium non exigitur ratione mutui, sed damni emergentis, seu pro eorum impensis, & indemnitate duntaxat, ut expresse declarat Conc. Later. 5. nam ad conservationem, & administrationem horum montium conducuntur ministri, quibus debetur aliqua merces; quæ si sumeretur ex ipsa sorte reddenda, brevi montes illi exhaurirentur; & sic damnum emergeret ex mutuo. Cum autem montium conservatio, indemnitas, & administratio ordinetur ad utilitatem accipientium mutuum, ut semper paratam pecuniam invenire possint absque necessitate adeundi usurarios cum majore suo damno, æquum est, ut pro ea aliquid conferant; nam qui commodum sentit, onus quoque sentire debet, ex reg. jur. 55. in 6.

Obj. 3. Mutuans privat se potestate utendi, & fruendi re mutuata, quam alias haberet.

Resp. Non ideo licet aliquid supra sortem exigere pro privatione ista: quia sicut potestas illa non habet æstimabilitatem distinctam ab æstimabilitate illius rei. Ita privatio illius potestatis non habet æstimabilitatem distinctam ab æstimabilitate privationis ipsius rei. Privatio autem rei sufficienter compensatur redditione ejusdem, & carentia periculi illius, quamdiu non redditur, cum mutuanti, ut supponitur, ex privatione rei nullum lucrum cesset

set, nec damnum sequatur. Nec dicas posse aliquid exigi propter usum rei mutuatae; nam per se injustum est vendere alteri usum rei non suae, sed hujus alterius; per mutuuum enim transfertur in mutuatarium rei mutuatae dominium: ac proinde usus rei pertinet ad illum, praesertim cum usus rerum, quae mutantur non sit aestimandus seorsim ab illis, sitque illarum consumptio, vel alienatio.

Obj. 4. Jus civile probat usuras, *digest. & cod. de usuris.*

Resp. I. Cum S. Thom. usurae non probantur, sed tolerantur, seu non puniuntur ad impedienda majora mala, sicut tolerantur meretrices. *2.* Jus civile potest intelligi de usuris late sumptis, nempe de pecunia, quae ultra sortem accipitur ob aliquod interesse scilicet vel ob lucrum cessans, vel damnum emergens. *3.* Si quaedam leges sic explicari non possent, nec supponerent titulum justum, correctae sunt per Jus Canonicum, & sunt per se injustae, ideoque nullae.

Obj. 5. Ex S. Thoma potest aliquid accipi pro usu pecuniae.

Resp. Loquitur de usu pecuniae locatae, non autem mutuatae; sic enim 2. 2. q. 78. a. 1. ad 6. ait: *Usus principalis pecuniae est distractio pecuniae in commutationes: unde non licet ejus usum vendere. Tamen potest esse aliquis secundarius usus pecuniae argenteae, ut puta si quis concederet pecuniam signatam ad ostentationem, vel ad po-*

neandum loco pignoris: & talem usum pecuniæ licitè homo vendere potest. quia scilicet vendens non mutuatur, sed locat: unde pecuniæ dominium, & periculum retinet.

Q. 8. Quenam propositiones usuræ palliatæ damnatæ sunt?

Resp. 1. Alexander VII. hanc damnavit: licitum est mutuanti aliquid supra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus. Est falsa: nam obligatio non repetendi sortem ante certum tempus etsi longum, est intrinseca mutuo postulato: est enim de ratione mutui in communi, ut res mutuata repeti nequeat nisi post certum tempus varium pro varietate, & exigentia causæ petendi mutui, cum hoc sit necessarium ad finem mutui qui est gratis impendere subsidium utile proximo: alioqui inane esset mutuum, nec beneficium. Igitur obligatio non repetendi sortem ante hoc tempus præfinitum est intrinseca huic mutuo in individuo: & si terminus sit ad longum tempus, tunc trahitur ad longum tempus obligatio intrinseca mutuo; & tunc est mutuum longum, seu in longum tempus, sicut mutuatio summæ magnæ est mutuum magnum. Deinde talis obligatio, secluso aliò extrinsecò, sufficienter compensatur obligatione mutuatarii ad reddendam rem mutuam post tale tempus, & subeundum

toto

toto illo tempore illius periculum. Hinc nec licet aliquid exigere, eo quod mutuans terminum constitutum proroger: quia est prorogatio mutui, quod ex natura sua est gratuitum; & quia nihil potest exigi ratione dilationis solutionis.

Resp. II. Innoc. XI. damnavit has duas propos. 41. Cum numerata pecunia pretiosior sit numeranda; & nullus sit, qui non majoris faciat pecuniam presentem, quam futuram, potest creditor aliquid supra sortem a mutuatario exigere, & eo titulo ab usura excusari. Est falsa: nam centum libræ per se, & secluso omni extrinseco, nec pluris nec minoris valent hodie, quam infra annum, cum semper maneant eadem & earum valor præcisè per tempus non crescat. Nec pecunia præsens est utilior possidenti, si mansura fuisset otiosa in arca. Deinde alioqui usura non esset illicita, & cuilibet liceret exigere auctarium vi mutui, quod fidei repugnat: nam in omni mutuo essentialiter datur pecunia præsens non nisi in futurum reddenda.

42. Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur tanquam ex benevolentia, & gratitudine debitum; sed solum si exigatur tanquam ex justitia debitum. Est falsa. Quidquid enim rependi debet ex benevolentia, & gratitudine, omnino spontaneè & liberaliter rependendum est, nec exigi potest. Et gratitudo non obligat ad aliquid certum, ac definitum, sed potest imple-

ri va.

ri variis modis. Deinde imponitur nova obligatio ex pacto pretio æstimabilis, quæ est contra naturam remunerationis gratuita, ac liberalis, cùm imponat necessitatem pacti, *nemo enim in necessitatibus liberalis existit.* l. 18. ff. de adm. legat.

Q. 9. Num saltem licet exigere aliquid ultra sortem à divitibus, & iis qui ex pecuniis mutuatis magna lucrum faciunt, ut sunt Judæi, mercatores, &c.

Resp. Neg. Ita expressè Conc. Mediol. 1. Sub Carolo, & Clerus Gallicanus Meloduni Congregatus An. 1579. Quia usura in scriptura generaliter, ac sine distinctione pauperis, & divitis prohibetur; & quia est per se mala, ac injusta. Quamvis enim non tenearis divitibus mutuare, tamen posito quòd mutues, non plus potes exigere, quàm dedisti; & pecunia mutuata jam non est tua, sed ejus, cui data est, ad quem proinde pertinet totum lucrum ex ea perceptum. Quòd autem tua pecunia sit ipsis tam utilis futura, hoc provenit ex eorum conditione, cura, & industria, non à te, nec ab ipsa præcisè pecunia, quæ de se sterilis est. Sic non licet carius merces vendere emptori, qui ex iis magnum suam industriam lucrum facturum est.

Q. 10.

Q. 10. An licet tutoribus auctarium exigere pro pecuniis pupillorum mutuatis, eò quòd per leges cogantur eorum bona integra reddere, & simul ex eis lucrum facere in commodum eorundem sub pœna compensationis?

Resp. Neg. Quia cùm usura sit intrinsecè mala, & à Deo absolutè, ac indistinctè prohibita, nullam ob causam potest esse licita. Ita Conc. Mediol. 1. Et Clerus Gallican. supra laudat. Constat etiam ex cap. 4. de usur. ubi Alex. III. ait: Cùm usurarum crimen utriusque testamenti pagina detestetur, super hoc dispensationem aliquam posse fieri non videmus; quia cùm scriptura sacra prohibeat pro alterius vitâ mentiri; multò magis prohibendus est quis, ne etiam pro redimenda vitâ captivi, usurarum crimine involvatur. Porro tutores nihil periclitantur, si ex consilio consanguineorum pupilli, & iudicis auctoritate has pecunias impendant, aut fundi frugiferi emptione, aut in contractu censûs, vel societatis.

Q. 11. An est usurarium imponere ratione mutui aliquod onus, seu obligationem novam ultra sortis solutionem?

Resp. Affir. Est communis. Quia qualibet obligatio ultra sortem reddendam imposita ex pacto est onus pretio æstimabile, cùm privet liber-

libertate, quam alter aliàs haberet, & aliquid incommodum per se pariat: ideòque est iniustum nam per sortem reddendam compensatur ad æqualitatem id totum, quod mutuans dedit. Ergo id, quod amplius exigitur, seu imponitur, iniuste exigitur, & imponitur ratione mutui, quòd est essentialiter gratuitum. Enim verò, ut ait Lessius, ex vi mutui præcisè non licet obligare nisi ad æquale: at fors est æqualis rei mutuatae, & redditio sortis est æqualis actui mutuationis. Ergo ex vi hujus contractus non licet obligare ad aliud, quàm ad redditionem sortis. Quare usura est, si ea lege mutuum des, ut alter etiam aliquid iusto pretio tibi vendat, vel à te emat: ut tibi in posterum remutuet, in tuo molendino molat, domum tuam conducat, vel suam locet: ut partem mutui in mercibus, quibus non indiget, recipiat; ut reddat aliam rem diversæ speciei, v. g. frumentum pro pecunia: ut agrum tuum etiam iusto pretio colat, ut tibi, vel aliis Beneficium Ecclesiasticum, vel Officium conferat, ut commendet te alteri: ut præstet aliquod munus vel à lingua, vel à manu, vel ab obsequio: ut non solvat ante certum tempus, nisi aliàs damnum timeretur ex mutuo; nam onerosum est non posse se debito liberare prohibito: imò ut præstet id, ad quod tenetur ex charitate, quia tunc ei imponitur nova obligatio nempe justitiæ, ratione cuius teneretur de damno secuto.

Licet

Licet tamen mutuum dare ea lege, ut alter tibi solvat summam aliunde tibi ex Justitia debitam, vel ut desistat à vexatione injusta: quia hoc non est lucrum, sed debitum jam ex Justitia; nec imponitur ei obligatio nova, ad quam antea non teneretur: lucrum enim dicitur, cum quis acquirit, id quòd aliàs ad se ex Justitia non pertinebat. Item licet exigere pignus, vel hypothecam pro securitate mutui; nam hæc affecluratio debita est.

Q. 12. Nunquàmne licet in mutuo auctarium exigere?

Resp. I. Duo sunt tituli extrinseci mutuo, ob quos licet aliquid ultra sortem exigere, qui comprehenduntur nomine interesse, l. un. cod. de sentent.

1. Est damnum emergens, cum quis in bonis jam acquisitis jacturam patitur, quia mutuatur: ut si pecuniam refectioni ædium, vel solutioni debitorum destinatam mutues alteri hanc petenti: unde fit, ut ædes tuæ deteriores fiant, aut corruant; vel si ipse sub usura cogaris pecuniam accipere ad debita solvenda. *Ita communis.* quia quilibet habet jus vitandi damnum; & nemo tenetur cum damno proprio beneficium alteri præstare, nisi is sit in necessitate, cui teneamur cum tali damno subvenire.

2. Est lucrum cessans, cum nempe mutuans ob mutuum privatur lucro justo, quòd certo
vel

vel saltem probabiliter facturus fuisset expe-
cunia mutuò data, v. g. merces, fundum, cen-
sum, aut quid simile emendo, vel aliter nego-
tando. *Est communis.* Prob. Quia 1. tunc
nihil exigitur supra sortem ratione mutui, sed
ratione iusti tituli mutuo extrinseci, nempe ob
compensationem jacturæ lucri probabiliter
sperati, quæ justè exigi potest, ne mutuans ex
beneficio à se in alium collato damnum perci-
piat: nec enim æquum est, *ut quis d. spendium
pariatur, unde videtur premium meruisse, cap. 2.
de fidejuss. 2.* Spes lucri probabiliter futuri est
pretio æstimabilis, nam spes probabilis captu-
ræ piscium ex jactu restis justè vendi potest,
l. 12. ff. de act. empt. & l. 8. de contrah. empt.
dicitur quòd *spei emptio sit.* Ergo mutuans
justè aliquid exigit pro illa spe probabili, &
pretio æstimabili, quâ se privat in gratiam alte-
rius. Imò omisio rei probabiliter speratæ est
damnum non solum probabiliter futurum,
sed etiam actuale: nam cum spes lucri proba-
bilis habeatur actu, & sit pretio æstimabilis, il-
lius jactura est quoddam damnum actuale
emergens, utpote jactura boni actu habiti.
Brevius, cessatio lucri est in æstimatione
prudenti damnum quoddam pretio com-
pensabile: nam per illam fit, ut quis mi-
nùs habeat, quàm habiturus esset. Et ideo
juxta omnes, qui furatur, tenetur restituere
lucrum cessans, 3. Pecunia ut subest indu-
stria, & tali destinationi quæstuosæ plus valet
possidenti, quàm in se considerata. 4. Ex cap.

6. de usur. ubi dicitur posse ratione lucri cessantis vendere merces ultra currens pretium, si venditor voluisset illas reservare in aliud tempus, quo plus esse valituras verisimile esset.

Porro S. Thom. 2 2. q. 78. a. 2. ad 1. vult solum nihil posse exigere in compensationem lucri merè possibilis, & remoti; vel non posse tantum exigere in compensationem lucri probabiliter sperati, quantum est ipsum lucrum, quod speratur. Neque enim negat jacturam lucri probabiliter sperati esse causam justam exigendi compensationem: nam q. 62. a. 4. ait: *si quis damnificet aliquem impediendo ne adipiscatur, quod erat in via habendi. Tale damnum non oportet recompensare ex aequo; quia minus est habere aliquid in virtute, quam habere actu.* Tenetur tamen aliquam recompensationem facere secundam conditionem personarum, & negotiorum. Idem docet in 4. dist. 15. q. 1. a. 5.

Resp. II. Ex communi ut possit justè aliquid ultra sortem exigere ob damnum emergens, quinque requiruntur. 1. Ut mutuum sit vera causa damni, alioqui fictus esset titulus, & vera usura. 2. Ut damnum proponatur mutuatario: nam liberè consentire debet in illam compensationem mutuo extrinsecam; & alioqui admonitus posset fortè abbi sibi providere sine hoc onere. Quare si admonitus non fuit non tenetur damnum compensare etiamsi postea eveniat, modò non fuerit per moram culpabilem causa illius: nam tunc non tene-

Tom. II.

Gg

tur

tur ratione culpæ, neque rei acceptæ, neque pacti additi mutuò, neque etiam contractûs mutui, mutuum enim est contractus stricti juris, ex natura sua obligans solum ad reddendam sortem. 3. Ut auctarium non sit majus damno orto ex mutuo: alioqui excessus esset usurarius, nam exigeretur ratione mutui, & sine justo titulo. 4. Ut compensatio non exigatur ante tempus, quo damnum eventurum prævidetur, quia tunc solum urget titulus. 5. Ut alter non cogatur ad aliquid solvendum, quidquid evenerit, si velit se obligare ad solvendum totum damnum emergens, quod re ipsa contigerit: alioqui ei imponeretur onus, ad quod ex mutuo non tenetur, cum solum possit obligari ad reddendum mutuantem indemnem.

Resp. III. Ut auctarium justè exigì possit ob lucrum cessans, *ex communi* requiruntur hæc conditiones. 1. Ut mutuum sit vera causa, cui lucrum cesset: ac proinde ut mutuans ante petitum mutuum habeat facultatem proximam lucrum ex pecunia faciendi aliâ viâ justâ, & pecuniam, quam mutuât, jam destinârit negotiationi, vel contractui justo quaestioso, nullasque aliàs habeat pecunias otiosas, id est, non destinatas lucro justo faciendo, nec familiaris sustentationi, nec filiarum doti, nec provisioni casuum fortuitorum, quos prudens Paterfamilias cavere debet: nam revera lucrum ei non cessat ob mutuum, qui antequam peteretur, non destinaverat pecuniam suam

nego-

negotiationi, vel emptioni rei frugiferæ, vel censui, vel societati; aut non habebat facultatem proximam justum lucrum ex pecuniâ faciendi; aut habebat alias pecunias otiosas: nam tunc ex pecunia, quam mutuât, nullum lucrum fecisset: ideoque talis nihil potest exigere ratione hujus tituli, utpote non extantis. Idem dicitur de eo, qui abstinens à negotiatione interim se applicat alteri rei nec molestiori, nec minùs quæstuosæ, cui vacare non potuisset negotiando: nam lucrum cessans per omissionem negotiationis compensatur per aliud lucrum, quod negotiando consequi non potuisset: & sic ei lucrum non cessat ex mutatione, quæ revera ab æquali lucro eum non impedivit. 2. Ut lucrum sic certum, aut probabile: nam si sit solum possibile, non est pretio æstimabile, cum merè possibilium ratio non habeatur; & in æstimatione morali potentia remota lucrandi ex pecunia nihil addit pecuniæ spectatæ secundum se. 3. Ut moneatur mutuatarius de lucro cessante, & in illius compensationem consentiat: alioqui ad illam non tenebitur, nisi per moram culpabilem solvendi fuerit illius causa, ob rationem supra dictam; & quia onus extrinsecum contractui imponi non potest contrahenti sine illius consensu. 4. Ut non exigatur totum lucrum: quod speratur, sed solum quantum spes illius judicio prudentum valet, deductis sumptibus, & æstimatione periculi ac laboris: nam res so-

lūm sperata non est tanti valoris, quanti habita in se ipsa, seu jam existens, propter pericula, & impedimenta, quæ evenire possunt: sic semen sparsum in agro minus valet, quàm mellis ipsa, quæ speratur. 5. Ut lucri cessantis compensatio non exigatur statim dato mutuo, sed solūm pro tempore, quo lucrum fuisset: nam qui v. g. mutuatur centum, & statim accipit decem pro lucro cessante, jam non mutuatur alteri centum, sed solūm nonaginta, solūm enim nonaginta retinet mutuarius; & tamen mutuans, tantūdem exigit pro lucro cessante ex nonaginta, quantum ex centum: quod est injustum, & usurarium, cū tunc lucrum ei solūm ex nonaginta cesset. Deinde quod pro interesse solvitur, eidem subrogatur. At ejus, quod nondum extat, subrogatio exigi non potest.

His adde, ut quis excusetur ab usura coram Deo ratione hujus tituli: requiritur ut mutuet animo gratificandi proximo, non autem spe commodioris lucri: nam si malet mutuare, quàm negociari, intenderet principaliter lucrum ex mutuo, & sic peccaret. Quare, ut ait Sylvius, requiritur, ut is qui mutuatur, non sponte subtrahat suam pecuniam à negotiatione, priusquam mutuet, intendens proprium commodum, & malens mutuare cum certo lucro, quàm negociari cum incerta spe lucri: sic enim fictè pacisceretur de lucro cessante, cum pecunia jam subtracta sit à potentiâ proximâ lucrandi, utpote nec secundum rem,

rem, nec secundum voluntatem ejus exposita negotiationi, aut destinata contractui justo quaestioso: atque adeo lucrum, si quod cessat, non cesset ex mutuo, sed ex eo, quod negotiari noluerit, aut aliter contrahere. Idem docet Toletus asserens Doctores convenire quod cum quis sponte alteri offert suas pecunias mutuo, nec coactus nec rogatus, non potest licite lucrum ab alio exigere, cum ipse sponte suas pecunias a negotiatione auferat.

Not. Non licet id quod in contractu mutui ob interesse exigitur, convertere in sortem, & ex eo aliquid ultra summam ex quovis titulo exigere: nam hoc prohibetur in Jure L. 28. *cod. de usur.*

Q 13. *An haec in mutuo licita est pactio, ut mutuatarius, si ad terminum praestitutum non restituerit, aliquid solvat in poenam suae morae?*

Resp. Ex communi per se licita est positae certis conditionibus. Quia debitor, qui est in mora culpabili, dignus est poena; cum peccet contra Justitiam non solvendo debitum tempore praefinito. Ergo potest cum ejus consensu ei imponi poena, sicut solet imponi ei, qui a contractu resilierit, contrahentes enim cum sint suarum rerum Domini, possunt ad majorem contractuum firmitatem, & eorum

implendorum certitudinem sibi pœnam conventionalem imponere, & promittere, ex cap. 4. de arbit. & l. 14. cod. de pact. omne autem promissum acceptatum servari debet. Sed ut hoc sit licitum, ex communi ista requiruntur. 1. Ut id non fiat in fraudem usurariam, sed ex sola voluntate sortem suam tempore statuto recuperandi. Unde si non cures, utrum solvatur tali tempore, an non: vel si optes non solvi: vel si eum terminum, intra quem scis mutuum reddi non posse, constituas; tunc pœna apposita est velamen usuræ, & revera lucrum ex mutuo principaliter intendis. 2. Ut debitor verè sit in culpa non solvendo notabili tempore post transactum terminum: nam sine culpa nulla potest julle imponi, nec exigi pœna, ex c. 2. de constit. & l. 2. cod. de pœnis. Hinc pœna non debetur, si debitor sine sua culpa tempore præfinito non solverit propter moralem impotentiam, hoc est, difficultatem tantam, ut creditor censetur irrationabiliter invitus circa solutionis dilationem. 3. Ut pœna sit moderata secundum mensuram culpæ, & rei mutuatae. alioqui esset injusta, & iniquè cogeretur alter in eam consentire; ideòque non potest peti quoad excessum. Hinc pactum, ut pignus sit creditoris si certo tempore debitor non solverit, est prohibitum l. 1. & 3. cod. de pact. pignor. & cap. 7. de pignor. Quòd si pars debiti solvatur, non potest tota pœna exigi, sed tantum pro
ratione

ratione partis non solutæ cap. 9. *de panis*. Idem die si mora non sit notabilis, nam si per bidduum, vel hebdomadam ultraterminum præfinitum solutio differatur, ordinariè non debet æstimari culpa digna pœnâ constitutâ saltem totâ. *Less. De Lugo, &c.* Pœna autem conventionalis, positis his conditionibus debetur ante omnem sententiam. Quia debetur ex vi pacti justî; & hæc est intentio contrahentium, ut ipso jure transgressor pœnam solvere teneatur sine necessitate judicem adeundi cum sumptibus, & molestiis, saltem si petatur: sicque communis hominum sensus intelligit. At justapactio jure naturali, si obligat in conscientia ante omnem sententiam. Multi tamen putant talem pœnam solvi non debere antequam petatur expressè, vel tacitè. Quia mutuans, si non petat solutionem pœnæ cum facile possit, censetur eam condonare; & pœna videtur imponi sub hac tacita conditione, si petatur.

Q. 14. An licet aliquid ultra sortem exigere ratione periculi ejusdem sortis?

Resp. I. Nihil licet exigere à pauperibus ratione periculi sortis orti ex eorum inopiâ. Quia I. tale periculum est intrinsicum huic mutuo in actu individuo: sive tali mutuo ex natura sua accessorium est: accessorium autem sequitur naturam principalis ex reg. 42.

Gg 4

jur.

jur. in 6. ergo cum nihil possit exigi pro ipso mutuo, ita nec pro tali periculo. 2. Cum charitas obliget ad illis mutuandum, ut eorum necessitati subveniatur, obligat quoque, ut id fiat sine ullo eorum gravamine, ideoque ut subeatur gratis hoc periculum: alioqui non sufficienter levaretur eorum egestas. 3. Alioqui possent maximè opprimi pauperes, & eo plus ab iis exigi posset. quo egentiores sunt, ideoque digniores majore subsidio, non gravamine. 4. S. Congregatio Cardinalium infra laudanda permittit aliquid accipi solum ratione periculi prout in casu à Missionariis propositum erat, scilicet quod oriebatur ex culpa infidelitate, & injustitia mutuatarii, non autem ex ejus inopia.

Resp. II. Multi docent licere aliquid ultra sortem pacisci, & exigere ratione periculi mutuo extrinseci. Probant I. ex decreto S. Congregationis de propaganda fide ab Innoc. X. & a Cabassut, relato: *in Sinarum regno lege stabilitum est, ut in mutuo triginta pro centum accipiantur absque respectu lucri cessantis, aut damni emergentis. Queritur utrum Chinesibus sit licitum pro pecuniarum suarum mutuo, licet non interveniat lucrum cessans, aut damnum emergens, prædictam pro centum triginta regni lege taxatam quantitatem accipere? Et causa dubitandi est, quia in recuperanda pecunia est aliquod periculum, scilicet quod qui accipit mutuatum, fugiat, vel quod tardet in solvendo, vel quod necessarium*
fit

sit coram iudice repetere, vel propter alia hujus-
 modi. Sic respondit S. Congregatio: Censuit
 S. Congregatio Cardinalium S. R. E. ratione mu-
 tui immediate, & præcisè nihil esse accipiendum
 ultra sortem principalem: si vero aliquid reci-
 piant ratione periculi probabiliter imminentis,
 prout in casu, non esse inquietandos, dummodo
 habeatur ratio probabilitatis periculi, & qualita-
 tis ejusdem, ac servata proportione inter pericu-
 lum, & id quod accipitur. Et Innoc. X. præce-
 pit omnibus Millionariis sub excommunicati-
 one lata sententiæ, ut omnia responsa hujus
 decreti observarent, & illis, uterentur, donec
 sua sanctitas, vel sedes Apostolica aliud sta-
 tuerit. 2. Quia probabile periculum sortis
 mutuo extrinsecum, quod scilicet nascitur ex
 eo, quod detur homini decoctori, vel injusto,
 qui aliunde habet bona saltem in spe certa, est
 à tali mutuo separabile nempe per pignus, aut
 hypothecam, quam potest dare; & simul est
 pretio æstimabile: nam ex S. Th. q. 77. a. 4.
 ad 2. licitum est carius vendere propter peri-
 culum, cui venditor se exponit transferendo
 rem de loco in locum. Idem dicunt de extra-
 ordinariis difficultatibus, laboribus, impensis,
 molestiis probabiliter in recuperanda sorte
 subeundis ex culpa mutuatarii, eo quòd hæc
 sint mutuo extrinseca, & pretio æstimabilia.

Sed ut hoc titulo aliquid possit justè exigi,
 has requirunt conditiones. I. Ut periculum
 sit verè probabile, & extrinsecum mutuo, ne

hoc prætextu pallientur usuræ: quale non est quoties mutuarius est industrius, verax, iustus, & de quo non datur prudens præsumptio, quod non sit soluturus. 2. Ut in hoc auctarium consentiat mutuarius. 3. Ut mutuans non compellat illum ad secum paciscendum de periculo, sed ei relinquat libertatem affecurandi sortem per pignus, hypothecam, vel alium fideiussorem: alioqui sine causa imponeretur illi onus pretio æstimabile, ad quod non obligatur, quod est usurarium. 4. Ut non plus exigatur quàm iudicio communi prudentum valeat tale periculum subeundum, habita ratione quantitatis summæ mutuatæ, & magnitudinis periculi servatæque proportionis inter periculum & auctarium.

Nec obstat, inquiunt, cap. *naviganti. de usura* ubi: Greg. IX. ait. *Naviganti vel eunti ad mundinas certam mutuans pecuniæ quantitatem, pro eo quod suscipit in se periculum, recepturus aliquando ultra sortem, usurarius est censendus.* Nam censetur usurarius, quia supponitur noluisse mutuare nisi ea conditione, ut ipse periculum sortis certo pretio in se susciperet, & sic sine justa causa imposuisse mutuatorio sine justa causa onus pretio æstimabile, privando eum libertate affecurandi sortem aliâ viâ commodiore, nempe per pignus, vel fideiussorem. Alii putant mendum in textum irrepsisse, & legendum esse, *usurarius non est censendus.* ob verba immediatè sequentia: *ille quoque, qui dat de-*

cem
ni, 7
lean
fuer
bet e
que
nat
trun
nov
illet
S
apu
lud
pro
cum
um
fort
lum
dos
R
gi a
peri
sten
am
culo
sua
tis,
ob
tat,
tuat
solv
cem

rem solidos, ut alio tempore totidem sibi grani, vini, vel olei mensuræ reddantur: quæ licet plus valeant, utrum plus, vel minus solutionis tempore fuerint valitura, verisimiliter dubitatur; non debet ex hoc uirarius reputari. Particula, quoque inquit, paritatem, & conformitatem sonat, adeoque indicat Pontificem velle neutrum censendum esse usurarium: si enim de uno vellet, & non de altero, dixisset ille e contra, ille tamen. Ita Barbosa, Layman, &c.

Si objicias 1. Auctarium non esse medium aptum ad tollendum sortis periculum, imò illud augere. 2. Inde sequi posse aliquid exigi pro periculo auctarii ipsius, & sic in infinitum, cum illud etiam periclitetur. 3. Mutuatarium teneri periculum illud tollere redditione sortis. 4. S. Congregat. & Innoc. X. illud solum tolerare, cum dicat non esse inquietandos.

Respondent ad 1. Auctarium illud non exigi ad tollendum periculum futurum, sed pro periculo præsentis, & damno quodam actu existente, quod actu subit mutuans, dum pecuniam in manu sua certam exponit manui periculosa, in qua est minoris valoris, quam in sua. Nec auctarium augere periculum sortis, nam mutuans quotannis recipiens parum ob periculum, quamvis postea sortem amittat, minus damnum patietur; & interea mutuatarius poterit lucrari ex mutuo ad sortem solvendam. Ad 2. illud auctarium speratum licet

licet periclitans, esse sufficientem compensationem, ideoque nihil posse exigi pro illius periculo. Ad 3 restitutione sortis non tolli periculum, quod ante illam subivit mutuans, & quod erat pretio æstimabile, sed jam non continuari. Ad 4. negant id tolerari tantum, nam quærebatur, an id esset licitum, & respondet non esse licitum ratione mutui, sed ratione periculi propositi non debere inquietari. Sanè si id jure naturali esset illicitum, deberent Missionarii monere, & impedire ne quid tale exigatur.

Q. 15. An lex, vel consuetudo Provinciae est titulus legitimus aliquid ultra sortem exigendi?

Resp. Neg. Si nullus alius adsit titulus iustus. Quia cum perceptio lucri ex mutuo sit jure divino vetita, nullo alio jure potest esse licita. Igitur lex, quæ permittit ex quovis mutuo aliquid ultra sortem, v. g. 5. pro centum exigere, & de eo pacisci, imò præcipit iudici, ut mutuatarium compellat ad hoc augmentum persolvendum mutuanti, semper præsumit, & supponit titulum interesse, nempe lucrum cessans, vel damnum emergens. Quare si nullum re ipsa ex mutuo lucrum cesset, vel damnum sequatur; tunc nihil potest in conscientia ultra sortem exigere, & accepta restituere debent. Item non licet plus accipere, quam sit

fit lucrum cessans, vel damnum ortum ex mutuo, etiamsi plus lege constitutum sit; nam tunc lex vel sententia iudicis nititur falsa præsumptione. Neque enim est intentio legis, nec potest esse, ut aliquid accipiatur ratione mutui.

Idem dic de lege, & de sententia iudicis; qua mutuatori adjudicatur aliquid ultra sortem à tempore interpellationis suæ, in compensationem interesse: nam si nullum lucrum cessans, nec damnum emergens, vel non tantum patiatur mutuans, nihil aut non tantum potest accipere: quia tunc sententia iudicis nititur falsa præsumptione, unde non dat verum jus. Quod si adjudicaretur aliquid in pœnam dilatæ solutionis, nihil etiam posset accipi, si revera debitor non fuit in culpa: quia omnis pœna iusta supponit culpam. Imò sunt, qui præter moram culpabilem debitoris requirunt adhuc, ut mutuator damnum, vel lucrum cessans sustinuerit, quia putant legem ad pœnam damnantem supponere etiam interesse.

Q 16. *An qui pignus pro mutui assècuratione accepit, tenetur fructus ex illo perceptos computare in diminutionem sortis, deductis expensis, laboribus ac operis?*

Resp. Aff. Est communis. Et constat ex cap. 1. & 2.

1. & 2. *de usur.* & l. 1. *Cod. de pignor. act.* quia mutuator nullum habet jus ad illos ratione mutui, quod est ex natura sua gratuitum; sed illi pertinent ad Dominum pignoris; res enim Domino suo fructificat. Hinc qui agrum sterilem, quia antea non colebatur, accepit in pignus, tenetur fructus, quos ex illo fructu diligentiâ percepit, referre in sortem, deductis impensis, & laboribus, alioqui lucrum perciperet ex mutuo.

Excipe 1. Feudum in pignus debiti Domino directo: nam hic non tenetur fructus ex illo deducere in sortem, ex c. 8. *de usur.* vel quia per tales fructus compensari debent servitia à feudatario debita, quibus interim liberatur vel quia feudi contractus habet hanc tacitam conditionem, ut si res feudo subjecta tradatur Domino directo in pignus, ejus fructus ad hunc pertineant, modo feudatarius eo tempore liber fit à servitio præstando, juxta cap. 1. *de feudis.*

2. Feudum pro dote in pignus datum genero. Hic enim non tenetur ejus fructus computare in dotis diminutionem, ex cap. 16. *de usur.* quia hoc pignus datur etiam ad sustinenda Matrimonii onera, donec solvatur dos, cujus usufructum vir haberet, unde fructus illos accipit *pro interesse.* ait Innoc. IV. in cap. 17.

Q 17. *An est usurarium, ac illicitum mutuare ob
spem lucri tanquam finem principaliter inten-
tum, licet sine ullo pacto?*

Resp. Aff. Prob. 1. ex cap. 10. de usur. ubi
censetur usurarius, qui licet omni conventio-
ne cessante, eo animo mutuat, ut aliquid ultra
sortem recipiat, alias non mutuaturus. Et ex
S. August. ser. 3. in Psal. 36. ibi. *Si plus quam
dedisti, expectas accipere, scenerator es.* 2. Chri-
stus jubet, ut mutuum detur gratis, & sine spe
lucri finaliter ex mutuo intenti. Luc. 6. *Mutu-
um date, nihil inde sperantes.* 3. Tunc verè in-
tenditur lucrum ex mutuo, quod est usurari-
um, licet intendatur mediante benevolentia
& gratitudine mutuatarum, sed intentum propter
lucrum: ita ut nisi lucrum speraretur, mutu-
um non daretur: nam tunc intenditur bene-
volentia, vel gratitudo propter lucrum, tan-
quam finem propter se ex mutuo intentum.
Non esse tamen usuram aliquid secundario
sperare ex mera liberalitate, & gratitudine,
non ut debitum, nec intentum ex mutuo, do-
cet glossa, in cap. Consultuit, quæ ait peccare
*sperantes causam mutui in spe lucri principaliter po-
sita. Secundario tamen aliquid sperare non puto
malum.* Ita etiam S. Antonin. 2. p. tit. 1. cap.
7. §. 1. addens: *Dicitur autem intentio princi-
palis hæc, cum scilicet magis movetur ad mutuan-
dum propter lucrum, quod sperat, quam propter
aliud. Sed intentio secundaria dicitur, cum etsi
sperat*

sperat aliquid sibi dari ab eo, cui mutuavit ex sua liberalitate, tamen non illud eum movet, sed magis benevolentia, ita ut etiamsi non crederet sibi aliquid dari ultra sortem, adhuc tamen mutuetur. At usura est intendere, etsi secundariò, lucrum est mutuo, ut pretium, vel ut aliquid pro mutuo debitum: quia intentio, etsi secundaria, non tollit malitiam objecti, à quo actus specificatur. Et illicitum est velle etiam minus principaliter, ac secundariò aliquid illicitum. Lucrum autem ut pretium mutui, vel ut aliquid ex mutuo debitum, est quid illicitum, & usura: ergo illud quocumque modo intendere est illicitum. Ita Lessius, De Lugo, & alii.

Q. 18. An licet mutuum petere, vel accipere sub usura?

Resp. I. Non licet mutuum petere sub usuris: quia non licet petere ab alio, quod licetè facere non potest; nam hoc esset eum inducere ad peccandum. Tamen ex communi, licet ob gravem necessitatem propriam, vel alienam petere mutuum ab eo, qui prævideretur non daturus nisi sub usuris, si aliter haberi nequit, intendendo solum mutuum, & habendo se permissivè ad usuram: quia licet petere ab alio id, quod licetè præstare potest, quamvis ex malitia sua peccaturus sit, modo adsit iusta causa non impediendi ejus peccatum, qualis est hîc: nam mutuatarius non tenetur cum suo

suo gravi damno malitiam mutuantis impedi-
 re, ait S. Thom. 2. 2. q. 78. a. 4. ibi: *Nullomodo licet inducere aliquem ad mutuandum sub usuris; licet tamen ab eo, qui hoc paratus est facere, & usuras exercet, mutuum accipere sub usuris propter aliquod bonum, quod est subventio suae necessitatis, vel alterius. & ad 2. ait: Accipiens, non dat occasionem usurario usuras accipiendi, sed mutuandi. Ipse autem usurarius sumit occasionem peccandi ex malitia cordis sui: unde scandalum passivum ex parte sua est, non autem ex parte petentis mutuum. Nec tamen propter huiusmodi scandalum passivum debet alius à mutuo petendo desistere, si indigeat: quia eiusmodi passivum scandalum non provenit ex infirmitate, vel ignorantia, sed ex malitia.*

Resp. II. Seclusa necessitate saltem rationabili non licet mutuum petere ab usurario, & accipere sub usuris: quia lege charitatis quisque tenetur sub mortali impedire peccatum mortale proximi, ejusque executionem, quando sine notabili suo incommodo, seu damno id potest. Mercatores dando usuras peccaverunt, tanquam occasionem peccandi usurariis praebentes, cum necessitas, quae ponitur, ut scilicet honorabilius vivant, & majores mercationes faciant, non sit talis necessitas, quae sufficiat ad excusandum peccatum praedictum. ait S. Thom. Opusc. 67. de empt. & vend.

Q. 19. *Quid Usurarius restituere tenetur?*

Resp. Tenetur restituere tum usuras acceptas, & fructus non merè industriales ex iis perceptos, tum etiam omne lucrum cessans, & damnum emergens ex usuris acceptis. Quia tenetur ratione injuriæ, exigendo, accipiendo, & possidendo rem alienam sine justo titulo; cum mutuum non sit titulus justus, nec sponte, ac liberaliter res donata sit: nam mutuarius nollet ultra sortem dare, si posset aliter mutuum accipere, & sic involuntariè dat, non spontè, nec liberaliter.

Q. 20. *An usura mentalis obligat ad restitutionem.*

Resp. I. Qui mutuavit principaliter ob spem lucri, aliàs non mutuaturus, tenetur restituere, quæ postea ultra sortem accepit à mutuuario cognoscente ejus intentionem usurariam, etsi nullum pactum præcesserit. *Ita S. Antonin. & alii.* Quia mutuarius non intendit dare gratis, ac liberaliter, sed tanquam debitum ex mutuo, vel dat ex metu, ne aliàs mutuum sibi denegetur. At injustum est accipere, & retinere aliquid datum duntaxat ut debitum, quod revera debitum non est, vel quod nec sponte, nec liberaliter datur. Et pravitas usuræ consistit in eo, quòd speretur, vel accipiatur aliquid non omnino gratuitum, & voluntaria-

luntarium. Confirmatur ex c. 10. de usur. ubi Pontifex ait, eum, qui ex proposito aliquid ultra sortem recipiendi mutuat, alias non mutuaturus, efficaciter inducendum esse ad accepta restituenda, quamvis nulla conventio præcesserit. Excipè nisi mutuator habeat justum titulum retinendi, nempe lucrum cessans, vel damnum emergens: tunc enim usura est purè affectiva, nec reponit inæqualitatem in rebus.

Resp. II. Si mutuatarius sponte aliquid ultra sortem donet ex liberalitate, vel gratitudine, sed mutuans ejus mentem ignorans accipiat tanquam ex mutuo debitum peccat, & tenetur restituere ratione conscientie erronee, quandiu illam non deponit prudenter. Tamen juxta communem, ex parte rei acceptæ ad id non tenetur, sed postquam scivit illud sibi gratis donatum fuisse, retinere potest; quia alter per illam donationem gratuitam transtulit dominium rei in mutuatorem, si accedat acceptatio legitima: unde accedente hac notitia potest rem acceptare & retinere, ut liberaliter donatam. Quamvis enim habuerit intentionem injuriam faciendi, cum accepit tanquam debitum ex mutuo, & ideò peccarit: tamen reipsâ nullum damnum inde alteri secutum est.

Resp. III. Si mutuatarius dederit aliquid ultra sortem tanquam ex mutuo debitum, & mutuans illud acceptarit bona fide tanquam

liberaliter, donatum, hic tenetur, ubi rescie-
rit, restituere acceptum, & fructus extantes.
Quia deest titulus justus retinendi: nam da-
tio rei ut debita ex mutuo nulla est, cum ni-
hil sit debitum ex mutuo. Nec tunc fuit do-
natio liberalis, quia res data fuit ut debita. Si
verò mutuator aliquid ultra sortem accipiat,
dubitans, qua mente illud detur, an gratis, an
tanquam debitum, peccat, & tenetur acceptum
restituere; nam injustitiam committit, sicut
is, qui dubia fide capit alienum possidere, &
se exponit periculo alienum retinendi.

Q. 21. *An cooperatores usurarii tenentur ad re-
stitutionem in ejus defectum?*

Resp. Tenentur omnes, qui agentes par-
tes usurarii, sunt causa efficax, cur usura pe-
tantur, solvantur, vel non repetantur. Quia
sunt causa efficax damni mutuataro injuste
illati. Tales sunt 1. Consulentes usuras. 2.
Dantes pecunias eo animo, ut ex his exerce-
antur usurae. 3. Judices, qui compellunt ad
usuras solvendas, vel vetant, ne soluta repe-
tantur, qui etiam ipso facto sunt excommuni-
cati, *Clement. un. de usur.* 4. Notarius confici-
ens instrumentum, fingens licitos contractus,
vel falsos scribens, ut cum dantur centum,
ipse scribit centum viginti, &c. Nisi id faciat
postulante mutuataro; tunc enim licet mor-
taliter peccet, & sit perjurus; tamen non te-
netur

netur ad restitutionem, quia sponte volenti, & roganti non fit injuria. *Ita S. Antonin. 5.* Factores seu negotiorum gestores, qui contractus usurarios faciunt, & famuli cogentes ad usuram solvendi, 6. Proxenetæ, hoc est, qui quærunteos, qui pecuniâ indigent, adducuntque ad usurarios, dum isto modo partes agunt usurarii. At non tenentur, dum agunt partes mutuatarii, quia tunc beneficium ei præstant, & non est in eorum potestate, ut gratis mutuum detur.

Qui autem ita remotè concurrunt, ut non consentatur causa damni mutuatario illati, non tenentur restituere: quales sunt secundùm multos famuli, qui recipiunt pignora, eaque custodiunt, qui numerant pecuniam, qui referunt omnia in librum rationum: quia non consentur causa damni, cum independenter ab illorum opera illatum sit; & quia circa illorum operam non est invitus mutuatarius, nec de illa rationabiliter conqueri potest.

Q 22. *Quenam sunt pœnae usurariis constitutæ?*

Resp. Usurarii notorii, seu manifesti sunt 1. Infames in utroque Jure, ideoque irregulares. 2. Privantur communione altaris, ac sepulturâ Ecclesiasticâ. & eorum oblationes non possunt accipi, cap. 3. *de usur.* ex Conc. Gener. Later. 3. Non debent ad Confessionem admitti, antequam satisfecerint, vel cautionem dederint,

cap. ult. *de usur.* in 6. ex Conc. Gener. Lugdun. 4 Irrita sunt eorum Testamenta, nisi ante mortem restituerint, vel cautionem legitimam dederint, ex cap. cit. 5. Pro Clericis, qui moniti non desistunt, suspensio ab officio, & beneficio ferenda: pro Laicis excommunicatio ferenda, usque ad debitam restitutionem. cap. 7. *de usur.*

Porro Usurarius notorius est ille, qui facto, vel jure manifestè usurarius est. Est notorietate facti, dum mutuatur palam ad usuram, ita ut nullatergiversatione celari possit. Est notorius notorietate juris, quando de hoc crimine in iudicio convictus est, & damnatus. In Gallia dicitur admitti sola notorietas, quæ habetur per sententiam iudicis.

CAPUT IV.

De Deposito, Commodato, Precario, & Mandato.

NOTA. Depositem, Commodatum, &c. sumuntur hinc pro contractu, licet sæpè sumantur pro ejus materia, scilicet re deposita, commodata, &c.

Q. 1. *Quid est Depositem?*

Resp. Est contractus, quo aliquid alteri custodien-